

компетентность», «математическое моделирование», а также предложено уточнение этих определений.

N. Severyna

ANALYSIS OF DEFINITION “FORMING”, “PROFESSIONAL COMPETENCE”, “MATHEMATICAL MODELING”

In clause the analysis of psychological, pedagogical and engineering literature is carried out, definition “forming”, “professional competence”, “mathematical modeling” are observed, more accurately determination are defined .

Стаття надійшла до редакції 4.11.2009р.

УДК 37

*Редько О.С.,
м. Харків, Україна*

УКРАЇНСЬКА ВИШИВКА – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В період відродження України як незалежної і суверенної держави, який ми переживаємо і який супроводжується прискоренням процесу формування національно-культурної свідомості, значним і постійно зростаючим є інтерес до історичного минулого. Ще більш відповідальним є завдання формування свідомості підростаючого покоління на цьому матеріалі.

Час змушує нас повертатися до свого коріння, шукаючи відповіді на багато складних проблем, або донести все це до широких мас, у тому числі правду про національну символіку. Насамперед це необхідно для підростаючого покоління. Сьогодні ми повертаємося до здобутого, відроджуючи, пробуджуючи до життя національні традиції, національний дух нашого народу.

Оскільки самосвідомість особистості виражається, зокрема, в її самоідентифікації, в тому числі – національній, то важливою складовою людської духовності виступає національна самосвідомість, яка включає культурно-історичну пам'ять як образ минулого, сучасного і майбутнього. Сучасні процеси глобалізації та зумовлене ними розмивання національних меж не по-

винні призвести до невілювання культурних відмінностей. Навпаки, лише усвідомлення своєї національної культурної унікальності може стати найважливішою передумовою асиміляції універсальних цінностей та інтегрування у світову культуру. Кожний народ має свій "індивідуальний код цінностей", і якщо діти недостатньо оволодівають духовними цінностями свого народу, а засвоюють переважно загальнолюдські, то це призводить до кризових процесів у розвитку особистості. Звернення до духовних засад національної культури формує національно-культурні координати не лише естетичного, а й морального простору.

Головне полягає в тому, щоб виявити, чим наповнене минуле, якою мірою воно відбиває духовний стан суспільства. Пам'ятки культури, естетичний досвід, система народних традицій, знань, умінь – це наш невичерпний потенціал у справі виховання підростаючих поколінь. Національна культура втілює глибоку духовність, національну психологію, світогляд, світовідчуття. Тому через усі її засоби (народну та професійну творчість, мистецькі зразки, національні традиції, звичаї, обряди) проходять ідеї гармонії людини з навколишнім світом, любові до Батьківщини.

Мистецтво має унікальні можливості впливу на людину, тому художньо-естетичне виховання потрібно розглядати не лише як процес набуття художніх знань і вмінь, а, насамперед, як унікальний засіб особистісного розвитку школярів на основі виявлення індивідуальних здібностей, різнобічних естетичних потреб та інтересів.

Мета художньо-естетичного виховання полягає в тому, щоб у процесі сприймання, інтерпретації творів мистецтва і практичної художньо-творчої дійсності до самореалізації, потребу в духовому самовдосконаленні.

Загальна мета конкретизується в основних завданнях, що інтегрують навчальні, виховні й розвиваючі аспекти.

Мета статті – показати, як наше минуле можна поєднати з нашим теперішнім, як можна навчити дітей цінувати красу, виховувати в них естетичний смак, дослідити проблеми естетики у сучасному суспільстві.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Дану проблему досліджували такі автори, як Т.В. Кара – Васильєва («Полтавська народна вишивка», «Спільність орнаменту української та російської вишивки // Українське мистецтво у міжнародних зразках»), О.Р. Тищенко («Історія декоративно прикладного мистецтва України»), Е. Литковець («Голки, нитки, намистинки») та інші. Вони відзначали, що знайомство з творами народної творчості пробуджує в дітей перші яскраві образні уявлення про Батьківщину, її культуру, сприяє вихованню патріотичних почуттів, залучає до світу прекрасного. Тво-

ри народного мистецтва можуть відіграти значну роль у розвитку художньо-творчих здібностей учнів, їхньої уяви, ініціативи, а також художнього смаку та індивідуальних художніх нахилів. Естетичне виховання при спілкуванні з творами народного мистецтва, із самим процесом виготовлення художніх виробів, формування, уміння створювати і розуміти їх зміст є важливим засобом для загального розвитку дітей, виховання в них здорових моральних основ, поваги до праці, пізнання самого себе.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів.

Серед загальнолюдських та загальнонародних цінностей важливу роль відіграє почуття прекрасного, естетичного. Існує думка, перевірена життям, що шлях до любові та істини йде насамперед через оціночні судження про красу, добро, в основі яких лежить досвід емоційно-чуттєвого світосприймання.

У житті поняття прекрасного використовуються як синтез найбільш досконалого, витонченого, істини, позитивних емоцій та почуттів.

Слово "естетика" в перекладі з грецької означає "відчуття", "поняття". Естетика – наука про прекрасне. Тому естетичне виховання – це сукупність дій вихователя і вихованців у ході їх діяльності, які забезпечують формування естетичної культури особистості. Естетична культура передбачає сформованість у людини естетичних знань, смаків, ідеалів, розвиток здібностей до естетичного сприймання явищ дійсності, творів мистецтва, потребу вносити прекрасне в оточуючий людину світ, зберігати прекрасне.

Естетичне виховання – це виховання здатності цілеспрямовано сприймати, відчувати, правильно розуміти та оцінювати красу в навколишній дійсності – в природі, суспільному житті, праці, явищах мистецтва, разом з тим естетичне виховання покликане розвивати у людей здібність творчо працювати та вносити прекрасне в наше життя і побут.

У поняття "естетичне виховання" включається, таким чином, розвиток естетичних потреб, естетичних почуттів, прищеплення естетичних ідей, художніх смаків та поглядів, формування здібностей у дітей посилено брати участь у створенні краси в житті та мистецтві.

Зміст естетичного виховання, орієнтованого на формування естетичної культури школярів, передбачає: розвиток у школярів здібності сприймати прекрасне в природі, в праці, в творах мистецтва, оточуючій дійсності, поведінці людей, які бажають насолоджуватися цим прекрасним.

Естетичне виховання є початковим моментом у формуванні естетичного ставлення до дійсності, тобто первісне пізнання явищ. Виражається воно в

загальній спостережливості, в здібності помічати прекрасне і звертати на нього увагу.

Естетичне сприйняття нерозривно пов'язане з естетичними почуттями, які виникають у процесі сприйняття прекрасного і відбивають ставлення людини до прекрасного. Естетичні почуття виражаються у хвилюванні людини, насолоді. Де немає естетичної насолоди, там немає і художнього сприймання, а є лише ознайомлення, спостереження. Тому справді естетичні почуття, естетична насолода несе в собі величезну силу впливу на особистість.

Школярі повинні не тільки сприймати прекрасне, але й розуміти, оцінювати твори мистецтва, вчинки людей та ін., тобто необхідно формувати естетичне судження. Починаючи з несміливих і часто безпідставних "добре", "погано", "подобається", "не подобається", оцінки поступово набувають більш визначений характер, що дозволяє говорити про здатність людини правильно розуміти і оцінювати прекрасне. Найбільш повна і закінчена форма естетичного судження знаходить вияв в естетичному ідеалі. Естетичний ідеал – це основний зразок, з позиції якого людина оцінює навколишню дійсність, людей, їх вчинки. Естетичний ідеал відображає уявлення людини про красу, тобто це мета, до досягнення якої прагне людина, і разом з тим це основний критерій, з позиції якого оцінюється навколишня дійсність, особистість людини, її поведінка, вчинки.

На базі конкретних естетичних знань, сприйняття, почуття ідеалів, суджень і понять формується естетичний смак, під яким розуміємо стійке емоційно-оцінне, ставлення людини до прекрасного, що носить вибіркового характеру. Завдання школи – виховання людини, яка б не намагалась сліпо слідувати моді, а вміла б свідомо обрати з неї все краще, що найбільш відповідає ідеалам краси, потребам і нахилам конкретної особистості.

Естетичний смак називають "органом духовної культури" людини, тому що він дозволяє людині відрізнити справжню красу від фальшивої красивості, бачити несмак у мистецтві, житті.

Виховання людей, здатних правильно розуміти прекрасне і жити за законами краси, – мета естетичного виховання.

Тому естетична діяльність – важливий елемент змісту естетичної культури особистості.

Це може бути діяльність, яка спрямована на:

- організацію естетики середовища, в якому живе, вчиться, працює, відпочиває людина;

ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

- розвиток творчих здібностей особистості в галузі музики, образотворчого мистецтва, літератури, театральних занять, уяви, образного мислення, фантазії;
- пропаганду мистецтва, естетичних ідеалів (концертна, лекторська діяльність та ін.);
- самоосвіту та самовиховання з метою духовно-естетичного збагачення особистості.

Загальною умовою успішної реалізації змісту виховання є оволодіння основами естетичних знань, що сприяють і сприйняттю, й оцінці прекрасного в навколишній дійсності, становленню естетичних ідеалів і смаків, а також оволодіння тими вміннями і навичками, що дозволяють здійснювати естетичну, зокрема художньо-творчу діяльність.

Виділимо найбільш суттєві напрями естетичного виховання:

1. Оволодіння естетичними знаннями в процесі вивчення навчальних предметів.

Особливе навантаження лежить на предметах художнього циклу: музиці, живопису, літературі. Їх завдання — розвивати образне мислення, забезпечувати розуміння школярами прекрасного, виховання естетичного ставлення до дійсності, включення дітей у художню дійсність.

Образотворче мистецтво дозволяє не тільки знайомити школярів зі специфічним видом мистецтва, яке має свої засоби, свою мову, розширюючи тим самим знання і уявлення про мистецтво, але й включати учнів у художню діяльність з урахуванням віку дітей і особливостей розвитку їх особистості.

Особливе місце в системі естетичного виховання займає українське народознавство, яке дозволяє знайомити школярів з духовними надбаннями народу: піснею, казкою, образотворчим мистецтвом, фольклором, виробами народних умільців, обрядами, звичаями.

2. Великі можливості на формування естетичної культури школярів має організація факультативів.

У деяких школах факультативно введено курс «Світова художня культура», в якому вивчаються питання літератури, образотворчого мистецтва, театру, кіномистецтва. При цьому програма передбачає синхронне визначення вказаних напрямів, що дає можливість встановлювати зв'язки між предметами гуманітарного циклу, визначити роль, місце українського мистецтва у світовому просторі.

3. Естетичне виховання у позакласній та позашкільній роботі. Основні завдання позакласної та позашкільної роботи — це:

- а) залучення школярів до прекрасного;

- б) ознайомлення їх з творами мистецтва;
- в) організація естетичної діяльності дітей.

Одні форми роботи охоплюють великі групи учнів, інші — задовольняють їх індивідуальні запити, нахили, інтереси: мистецтвознавчі гуртки любителів живопису, музики, літератури та ін.; лектори, класи любителів мистецтва, шкільні лялькові театри драматичні гуртки; олімпіади, конкурси, виставки, огляди талантів-організація і функціонування малих художніх музеїв.

Одні форми тісно пов'язані з навчальними предметами, поглиблюють і поширюють естетичну підготовку учнів, інші ж форми є новими: календарні українські свята, різноманітні ярмарки, «козацькі змагання» тощо.

4. Великі можливості впливу на формування естетичної культури школярів має сім'я, але, на жаль, на базі мистецтва явно недостатньо спілкування дітей і батьків у сучасних умовах життя суспільства.

5. Спонування школярів до естетичного самовиховання.

У цілому в школі необхідна система естетичного виховання, що охоплює різні боки формування особистості через навчання, працю, суспільну діяльність, дозвілля, спілкування з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів.

Тільки цілісний підхід до вирішення завдань естетичного виховання може забезпечити ефективність формування особистості школяра.

Естетичний смак — це здатність судити про прекрасне чи потворне за відчуттям задоволення або незадоволення, яке відчуваєш від предмета чи явища. Смак завжди індивідуальний. І якщо комусь подобається поезія Шевченка, а комусь — Франка; якщо одному до душі осінь, а іншому — весна; якщо один колекціонує марки, а інший — етикетки сірникових коробок, — навряд чи варто сперечатися, чий смак кращий. Інша справа, коли прихильник джазової музики та її сучасних ритмів починає доводити, що оперна або симфонічна музика, «нудна», чи послідовник сучасної моди оголошує «відсталим» тих, хто її не наслідує сліпо і не підкоряється безповоротно, — в таких випадках можна і треба сперечатися.

Естетичний смак виражається не тільки у висловлюваннях-оцінках, а й у манері поведінки жестах, міміці. За одягом, за тим, які книги читає людина, яка музика і їй подобається, можна судити про її смак. Естетичний смак залежить від загальної культури людини, від розвиненості її розуму і почуттів. Тому його можна виробити, розвинути, виховати. Особливу роль тут відіграє мистецтво, на кращих зразках якого формується високий естетичний смак.

Естетична оцінка — це вміння судити про естетичні достоїнства та недоліки предметів і явищ осмислено, аргументовано, зі знанням справи. Дати

чомусь або комусь естетичну оцінку — значить конкретно і свідомо застосувати до цього своє знання законів краси, виявити розуміння того, чому даний предмет, вчинок, людина прекрасні чи потворні. Естетична оцінка охоплює явище цілком (на відміну від інших його оцінок). Ви, кажете про людину: «справжній патріот» (політична оцінка) або «справжній друг» (моральна оцінка), характеризуючи його обох випадках з дуже важливого, суттєвого боку. Проте при цьому ви не взяли до уваги багатьох інших рис особистості конкретної людини. Визначення «чудова людина» — цілісна характеристика усіх її рис. Як правило, естетична оцінка емоційно забарвлена, бо в ній ви виражаєте і те почуття, що його викликав у вас той чи інший предмет або явище.

Естетичний ідеал — це уявлення людей про досконале й бажане в житті і в самій людині. Естетичний ідеал — це уявлення про краще життя у цілому, де прекрасні й стосунки між людьми, і їхня праця, й довколишнє середовище, і сама людина. У свідомості людей естетичний ідеал існує як образ краси, втілення вищої якості чеснот людини.

Однією із складових частин національного виховання є естетичне виховання.

К.Д. Ушинський казав, що виховання, створене самим народом і засноване на народних починаннях, має таку виховну силу, якої немає в найкращих системах, що ґрунтуються на абстрактних ідеях чи запозичені в іншого народу.

Національне виховання — це створена у продовж віків самим народом система традицій, звичаїв, покликаних формувати світоглядну свідомість та ціннісні орієнтації молоді, передавати їй соціальний досвід, надбання попередніх поколінь. Науково обґрунтоване, правильно організоване національне виховання відображає історичну ходу народу, перспективи його розвитку.

Процес передачі досвіду одних поколінь іншим забезпечує народознавчий підхід до здійснення виховного процесу, що ґрунтується на всебічному і глибокому вивченні всього культурно-історичного розвитку свого та інших народів. Реалізувати процес вивчення допомагає народна педагогіка, джерело вивчення якої є фольклор педагогічного змісту і спрямованості, етнографічні матеріали, народні виховні традиції, ігри й іграшки, народні свята, досвід сімейного виховання та ін.

Саме народність є тією силою, яка рухає стрижневу основу виховання, бо народне — це кристалево чисте, правдиве, високоморальне, глибоко гуманне, вічне і завжди сучасне.

Отже, національне виховання — це виховання дітей на культурно-історичному досвіді рідного народу, його традицій, звичаях і обрядах, бага-

товіковій виховній мудрості. Національне виховання духовно відтворює в дітях рідний народ, увічніює в підростаючих поколіннях як специфічне, самобутнє, що є в кожній нації, так і загальнолюдське, спільне для всіх націй світу.

Як зазначено в концепції національного виховання – формування особистості-неперервний і виключно складний процес, де діє багато факторів, на основі яких розкриваються потреби, інтереси, нахили, здібності, характер.

Народ завжди прагнув будувати своє життя, культуру, побут, дозвілля за законами краси. Виховуючи у дітей народні естетичні погляди, смаки, які ґрунтуються на народній естетиці, національне виховання передбачає формування навичок гарної поведінки, доброзичливого ставлення до людей, вироблення умінь власноруч приумножувати культурно-мистецькі надбання народу.

Вишивка – поширений вид декоративно-прикладного мистецтва. Цей вид мистецтва виник давно – корені його сягають у глибину віків. Мабуть, ніколи не зможемо ми довідатися, хто і коли вперше здогадався втілити в узорний мотив красу рідної природи, свої переживання та відчуття, бо з огляду на недовговічність тканини та ниток наука позбавлена можливості точно визначити час виникнення цього мистецтва. Адже зразки найдавнішої вишивки у музеях Європи відносять до V ст.н.е., пам'ятки української вишивки збереглися лише за кілька останніх століть.

Дані археологічних розкопок дозволяють стверджувати, що початки мистецтва вишивання на території, яку займає сучасна Україна, сягають своєї давнини, і розвиток його не переривався ніколи, починаючи з незапам'ятних часів, і триває і сьогодні.

Українці прикрашали вишивкою предмети побуту – рушники, скатертини, фіранки, святковий та буденний одяг. Вироби, як правило, виконували з простих матеріалів, але відрізнялися вони високою художньою майстерністю.

Прийоми вишивання, узорні та кольорові співвідношення вдосконалювали із покоління в покоління. Поступово відбиралося усе найкраще та створювались неповторні візерунки з характерними національними рисами.

В музеях зібрано багато різноманітних вишивок. Найбільше їх дійшло до наших днів з 19 ст. Вишивання поділялось на міське та сільське. Міське не мало міцних традицій, бо знаходилося під впливом моди Заходу. Народна вишивка була пов'язана із звичаями та обрядами українського селянства.

Вишиванням споконвіку займалися жінки. Вишивали різними кольорами, техніками та різноманітними узорами. Протягом багатьох віків безпосередній конкретний зміст символів на вишивках втрачався, але традиції використання їх не зникли.

Популярна вишивка і сьогодні. Популярними і оригінальними є вироби оформлені вишивкою: серветки, рушники, панно, елементи одягу і різні дрібнички – мішечки, скриньки, кишеньки.

Створюючи орнаментальні композиції для вишивки, художники завжди звертались до природи, але не копіювали її, а використовували основні ідеї, мотиви та форми, опрацьовували її, зберігаючи найголовніше.

Висновки. Процес вишивання неповторний і захопливий для дітей. Він розкриває естетичний смак, привчає до охайності, ретельності, прищеплює любов і творче ставлення до праці, формує певні уміння і навички, які можуть знадобитися як у професійній діяльності, так і в побуті. Через пізнання традиційного народного мистецтва вишивки, як історико-культурної спадщини народу діти усвідомлюють свої взаємозв'язки з нацією, державою.

Запровадження в систему занять з учнями початкової школи вишивання, допомагає їм збагнути менталітет свого народу, його неповторність, сприяє розвитку творчої особистості дитини.

Список літератури: 1. Карпенчук С.Г. Концепція національного виховання. – Київ, 1998. 2. Касьяненко М.Д. Педагогіка співробітництва: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1996. 3. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексна програма художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних закладах. – Київ, 2000. 4. Кулик О. Українське народне художнє вишивання.- Київ, 1958

О.С. Редько

УКРАЇНСЬКА ВИШИВКА – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Дана саття присвячена актуальній проблемі естетичного виховання через народне мистецтво. Показано тісний зв'язок між естетичним вихованням та українською вишивкою.

О.С. Редько

УКРАИНСКАЯ ВЫШИВКА – ОДНА ИЗ НЕОБХОДИМЫХ ЧАСТЕЙ ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ

Даная статья посвящена актуальной проблеме эстетического воспитания через народное искусство. Показана тесная связь между эстетическим воспитанием и украинской вышивкой.

O.S. Redko

**UKRAINIAN EMBROIDERY – ONE PART OF
ESTHETICAL EDUCATION AND CULTURE.**

The article deals with the topical question of esthetical education with the help of folk art. It extends of close connection between the esthetical education and the ukrainian embroidery.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2009

УДК 378:37.032+316.46

*Гамаюн І.В., Лутай Н.В.,
м. Харків, Україна*

**НАЦІОНАЛЬНО – СПЕЦИФІЧНА РЕАЛІЯ ЯК СКЛАДОВА
КАРТИНИ СВІТУ**

Постановка проблеми. Процес глобалізації, який відбувається в сучасному світі, веде до зближення різних культур та народів. Межі та відмінності поступово зникають, ховаючи під собою традиції та елементи побуту, життя та слова, які їх називають. Поруч з цим сучасна лінгвістика все більш звертає увагу на культурологічний підхід до вивчення мови та тексту. Якщо в першій половині 20-го сторіччя такий підхід викликав сумніви, то в останні десятиріччя зацікавленість цим питанням зростає. Чому ж на фоні загального зближення культур та появи винаходів, спрямованих на це, залишаються слова та поняття, які потребують коментарів та вивчення? Річ у тім, що навіть однакові слова часто сприймаються носіями різних культур по-різному, не кажучи вже про розбіжність світів, в яких вони живуть. Саме ці елементи тексту, які відображають ці розбіжності, відіграють особливу роль в комунікації між культурами та мовами.

Мові належить активна роль в культурі і пізнанні. Вона є найважливішим засобом формування та існування знань людини про світ.